

ตอนที่ 2

ป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา

การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงและรวดเร็วมีผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าพรุเป็นอย่างมาก ป่าพรุดั้งเดิมที่สมบูรณ์มีพรรณพืชขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายทางชีวภาพพันธุศาสตร์และทางภูมิประเทศ เมื่อถูกทำลายโดยธรรมชาติ เช่น เกิด พายุ และไฟไหม้ป่า หรือโดยการที่มนุษย์เข้าไปบุกกรุกแผ้วและถาง ทำให้พื้นที่ป่าพรุถูกทำลาย สิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนไปจากเดิมมาก ทำให้พืชที่มีอยู่ก่อนไม่สามารถปรับตัวเจริญขึ้นได้ เกิดกระบวนการทดแทน (ecological succession) ของสังคมพืช พรรณพืชที่เข้าไปทดแทนป่าพรุดั้งเดิมได้แก่ ไม้เสม็ดขาว กก กระจูด ผักกูดและหญ้าคา เป็นต้น หากสิ่งแวดล้อมไม่เปลี่ยนแปลงก็จะไม่มีการทดแทนของพรรณพืชหรือสิ่งมีชีวิต ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งที่อยู่มั่นคงและถาวร กลุ่มสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในภาวะเช่นนี้เรียกว่า กลุ่มสิ่งมีชีวิตสุดยอดหรือชุมชนสุดยอด (climax Community) สำหรับบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลาพืชที่เข้ามาทดแทนป่าพรุดั้งเดิมที่ถูกทำลายลง คือป่าเสม็ดขาว

2.1 คุณค่าของป่าเสม็ดขาวที่ควรอนุรักษ์

ประเทศไทยตั้งอยู่บริเวณเขตร้อนย่อยสุด เป็นแหล่งรวมพรรณพืช พรรณสัตว์และพรรณเห็ดราแห่งหนึ่งของโลก ในแต่ละปีนักวิทยาศาสตร์ทั่วทุกมุมโลกได้เดินทางเข้ามาศึกษา วิจัยและเก็บรวบรวมพรรณพืช พรรณสัตว์และพรรณเห็ดราเป็นจำนวนมาก ป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของพรรณสิ่งมีชีวิต ได้ถูกยกระดับขึ้นเป็นมรดกโลก ได้แก่ ป่าห้วยขาแข้ง ป่าไม้ในประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพ ทางพันธุศาสตร์ และทางภูมิประเทศเป็นอย่างมาก หากเราเดินทางเข้าป่าไม่ว่าจะเพื่อการพักผ่อนหรือเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะป่าไม้ทางภาคใต้ของประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นเขตร้อน เราจะพบความหลากหลาย

ของพรรณพืชทั้งชนิดและจำนวนต่างไปจากป่าในเขตอบอุ่นหรือในแถบยุโรป ซึ่งป่าไม้ประกอบด้วยพรรณไม้ไม่กี่ชนิดเช่น ป่าสน ประกอบด้วยป่าที่มีต้นสนเพียงชนิดเดียวหรืออาจมีพืชชนิดอื่นอีกไม่กี่ชนิด

ป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา เป็นป่าเสม็ดขาวที่เหลือจากการถูกทำลายของมนุษย์ มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งได้แก่

2.1.1 คุณค่าทางวิชาการ

ป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา จัดเป็นห้องสมุดทางธรรมชาติวิทยา ที่มีขนาดกระทัดรัด รวมเอาสภาพที่เป็นธรรมชาติของพรรณพืช พรรณสัตว์ และพรรณเห็ดรา จำนวนหลายชนิด เหมาะที่จะใช้เป็นแหล่งศึกษาและวิจัย ซึ่งคุณค่าทางวิชาการมีในหลาย ๆ ด้านเช่น

2.1.1.1 เป็นแหล่งศึกษาระบบนิเวศป่าเสม็ดขาว ระบบนิเวศป่าไม้ในประเทศไทยมีหลายแบบ ภาคเหนือมีระบบนิเวศป่าผลัดใบ และป่าสน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระบบนิเวศป่าผลัดใบและระบบนิเวศทุ่งหญ้า ส่วนในภาคใต้มีระบบนิเวศป่าดิบชื้นเขตร้อน ระบบนิเวศป่าพรุ ระบบนิเวศป่าชายเลน และระบบนิเวศป่าเสม็ดขาว ระบบนิเวศของป่าแต่ละชนิด มีความแตกต่างกันเป็นผลให้พรรณพืช พรรณสัตว์และพวกเห็ดรา มีความแตกต่างกันทั้งชนิดและจำนวน ระบบนิเวศป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา จึงเหมาะสมที่จะอนุรักษ์ไว้เป็นต้นแบบในการศึกษาและวิจัยระบบนิเวศป่าเสม็ดขาว

2.1.1.2 เป็นแหล่งรวมของลักษณะทางพันธุศาสตร์ พรรณพืชในป่าเสม็ดขาวมีลักษณะทางพันธุศาสตร์ต่างไปจากพรรณพืชในระบบนิเวศป่าไม้ชนิดอื่น ๆ มีจีน (gene) ที่ทำให้พรรณพืชเหล่านี้ขึ้นได้ในสภาพมีน้ำท่วมขัง ดินมีความเป็นกรดสูง เป็นพืชที่ทนต่อมลพิษ มีระบบเรื้อนรากที่ปรับตัวเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เหมาะที่จะอยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ พรรณพืชในป่าเสม็ดขาวเกือบทุกชนิดยังไม่ได้

มีการศึกษาทางพันธุศาสตร์อย่างจริงจัง หากมีการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดโอกาสที่จะนำจีนซึ่งลักษณะเด่นในแง่ต่าง ๆ เช่น ลักษณะทนต่อความเป็นกรดของดินไปปรับปรุงพันธุ์พืชเศรษฐกิจ โดยวิธีการตัดต่อจีนหรือพันธุวิศวกรรม (genetic engineering) เพื่อให้ได้พันธุ์พืชที่สามารถขึ้นได้ในดินที่มีฤทธิ์เป็นกรด หรือดินเปรี้ยว

2.1.1.3 เป็นแหล่งปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนให้รักธรรมชาติเนื่องจากป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา เป็นป่าที่ตั้งอยู่ภายในเมืองการเดินทางไปมาสะดวกจึงเหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน ระดับอนุบาล ระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษาโดยเป็นแหล่งให้นักศึกษาเดินเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติด้วยตัวเอง ครูอาจารย์ช่วยเสริมความรู้ให้นักเรียนได้เห็นประโยชน์ และคุณค่าของป่าไม้ป่าเสม็ดขาวจึงเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการกลางแจ้ง เต็มไม้เพื่อต่อการเรียนรู้เรื่องราวของป่าไม้

2.1.2 ป่าเสม็ดขาวง่ายต่อการสูญเสียแต่ฟื้นตัวยาก

ป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา ได้มีมาก่อนสถาบันแห่งนี้กำเนิดคือมีอายุไม่ต่ำกว่า 60 ปี ป่าเสม็ดขาวได้วิวัฒนาการเหมาะที่จะอยู่รอดได้ในสภาวะของสิ่งแวดล้อมขณะนี้ หากถูกแผ้วถางหรือเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เช่น การขุดคูรอบ ๆ ป่าเสม็ดขาว ทำให้น้ำลตระดับเร็วเกินควรไม่มีน้ำท่วมขังพื้นป่า ซึ่งจะทำให้ดินมีความเป็นกรดเพิ่มสูงมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นอันตรายต่อป่าเสม็ดขาว เป็นสาเหตุที่ทำให้ป่าเสม็ดขาวสูญเสียได้อย่างง่ายดาย ความต้องการของเราเพื่อที่จะขุดคูตกแต่ทำให้ความสวยตามที่ใจเราคิดแต่ไม่ได้หมายความว่าป่าเสม็ดขาวต้องการเช่นนั้น ในทางตรงข้ามอาจเป็นอันตรายกระทบถึงระบบที่ทำให้ป่าเสม็ดขาวอยู่รอดได้ ป่าเสม็ดขาวเป็นสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับเรา มีความสามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมได้ระดับหนึ่งเท่านั้น หากเกินระดับที่ทนได้ป่าไม้เสม็ดขาวจะยืนต้นตายเมื่อถึงช่วงนั้นแม้จะ

ใช้เงินมากสักเพียงใด เราก็ไม่สามารถซื้อความเป็นธรรมชาติของป่าเสม็ดขาว
ในสภาพเช่นนี้กลับมาได้

2.1.3 มีคุณค่าทางสมุนไพร พรรณพืชป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบัน
ราชภัฏสงขลา มีหลายชนิดที่มีตัวยาสมุนไพร รักษาโรคต่าง ๆ ได้ เช่นใบเสม็ด
ขาวใช้สกัดเอาน้ำมันเขียว (essential oil) ใช้ดมแก้เป็นหวัด กินแก้ท้องอืด
และปวดท้อง เถาคันแดง ใช้ใบและเถา โดยใช้ใบอังไฟพอเหี่ยวใช้ปิดฝีหนอง
ส่วนเถาใช้ต้มกิน เป็นยาแก้พิษ ขับเสมหะ แก้อาการพอกซำภายใน สิวवाल
พระอินทร์ ต้นใช้เป็นยาแก้ไข้หวัด แผลเรื้อรัง แก่นิว ดีชัน บิดมูกและแก้
โรคติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ ซึ่งตัวยาที่ได้จากสังवालพระอินทร์เป็นสารพวก
อัลคาลอยด์ (alkaloid)

2.1.4 มีคุณค่าเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบัน
ราชภัฏสงขลา ในช่วงฤดูแล้ง ภายนอกป่ามีลักษณะโบริ่ง ปกคลุมด้วยเรือนยอด
ของต้นเสม็ดขาว และบนเรือนยอดของไม้เสม็ดขาวยังมีเถาคันแดง หวายลิง
และสังवालพระอินทร์ปกคลุม ทิวทัศน์ป่ามีความร่มรื่น อากาศภายในป่าสดชื่น
ปลอดโปร่ง เป็นแหล่งพักผ่อนได้เป็นอย่างดี คุณค่าในการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ
ทางสถาบันควรสร้างเส้นทางเดินเล่นหรือรอบป่า ส่วนภายในป่าเสม็ดขาวควร
สร้างสะพานไม้แคบ ๆ ครอบคลุมไม่ให้ป่าเสียหายทางธรรมชาติมากนัก ซึ่งจะท
าให้เข้าไปชมป่าและ เป็นแหล่งพักผ่อนได้ตลอดปี

2.1.5 มีคุณค่าโดยเป็นแนวป้องกันมลภาวะ

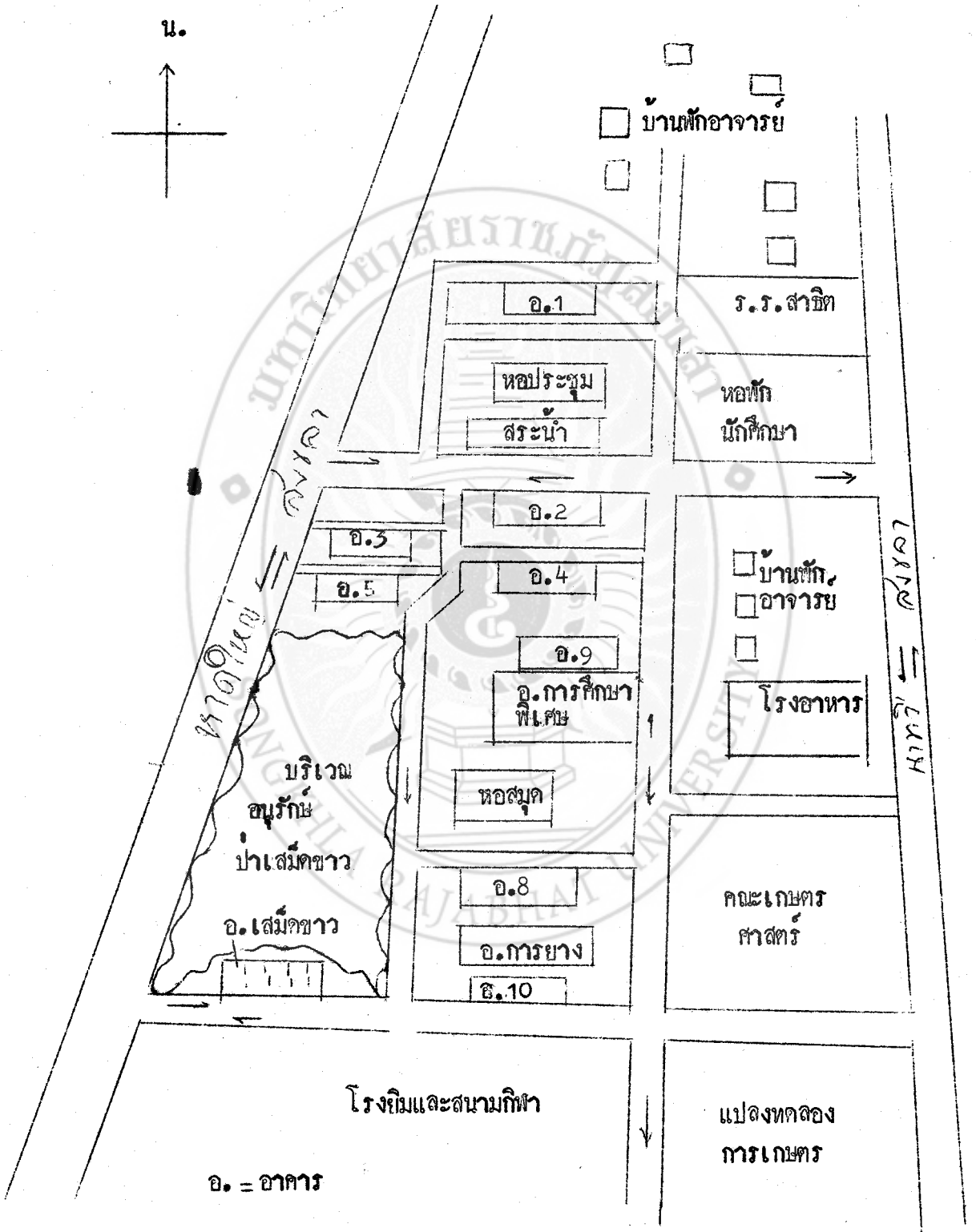
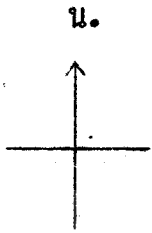
มลภาวะที่สำคัญคือเสียงและอากาศ โดยเสียงซึ่งเกิดจาก
ขบวนพาหนะที่วิ่งผ่านอยู่ตลอดเวลาจะมีแนวป่าเสม็ดขาวช่วยดูดซับ และสะท้อน
เสียง ทิวอาคารเรือนและห้องสมุดที่อยู่ด้านหลังของป่า ได้รับเสียงรบกวนไม่
มากนัก ส่วนมลภาวะที่เกิดจากอากาศ ซึ่งได้แก่ ฝุ่นละอองจากเครื่องยนต์ และ
ฝุ่นละออง แนวป่าเสม็ดขาวจะดูดซับไว้ ผ่านไปยังอาคารเรือนและห้องสมุดน้อยลง

2.2 ลักษณะทั่วไป

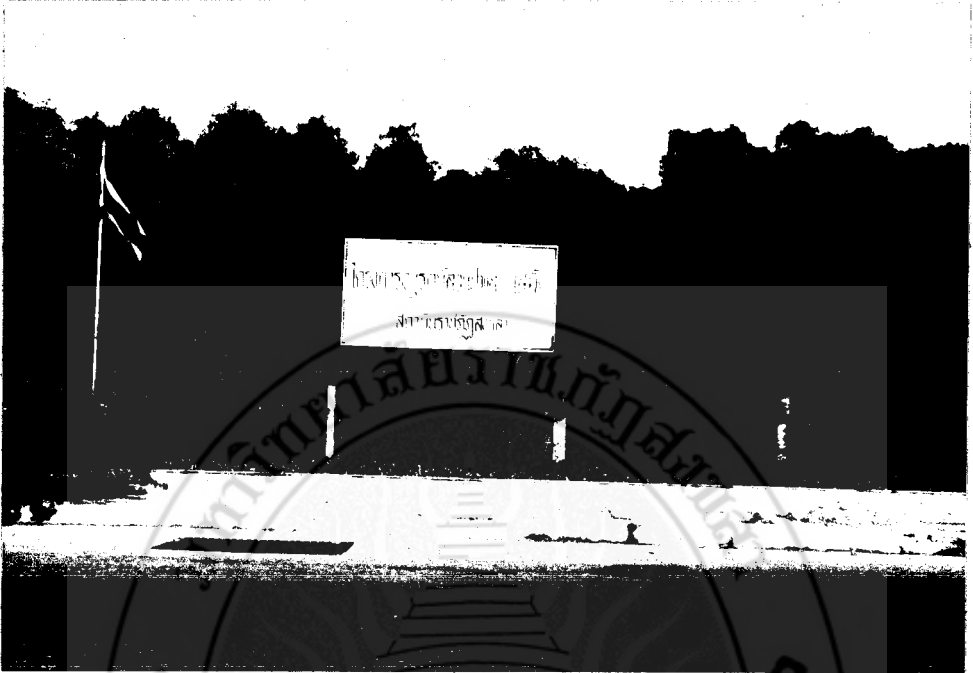
ป่าเสม็ดขาวหรือป่าเสม็ด หรืออาจเรียกว่าป่าพรุไม้เสม็ดขาว การที่เรียกว่า ป่าพรุไม้เสม็ดขาวก็เพราะในสภาพปัจจุบันช่วงฤดูฝนพื้นล่างของป่ายังมีน้ำท่วมขัง ลักษณะยังบ่งบอกความเป็นพรุ

ป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลามีเนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ พื้นที่ทั้งหมดของสถาบันประมาณ 600 ไร่ พื้นที่พรุดั้งเดิมได้ถูกทำลายและต่อมาได้พัฒนาพื้นที่เพื่อสร้างอาคารเรียน สนามกีฬา แปลงทดลองทางเกษตร หอพัก นักศึกษาและบ้านพักอาจารย์ หากพิจารณาพื้นที่ป่าเสม็ดขาวส่วนที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนี้พบว่าเดิมเป็นลักษณะพื้นที่พรุผืนใหญ่ อยู่ในเขตตำบลเขารูปช้างและตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่รองรับน้ำฝนจากภูเขา น้ำกระจายและภูเขารูปช้าง ก่อนที่น้ำส่วนเกินจะไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา มาตามลำคลองวงและคลองขนาดเล็ก ในสภาพปัจจุบันพื้นที่ที่เคยเป็นพรุมาก่อนนั้น ได้ถูกพัฒนาเป็นเมือง มีถนนกาญจนวนิชช่วง สงขลา-หาดใหญ่ ตัดผ่านพื้นที่พรุส่วนใหญ่อันถึงถูกถม สองข้างถนนมีการสร้างตึก บ้านเรือน และสถานที่ราชการเป็นจำนวนมาก

พื้นที่ป่าพรุถูกทำลายจนไม่เหลือสภาพเดิมให้เห็น ในส่วนที่ยังเหลืออยู่ภายในบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลานั้น เมื่อป่าพรุดั้งเดิมถูกทำลายลงต่อมาไม้เสม็ดขาวได้เจริญเข้ามาทดแทนและเป็นพืชชนิดเด่น (dominant species) ในระบบนิเวศป่าไม้เสม็ดขาว

รูปที่ 2-1 แสดงบริเวณป่าเสม็ดขาวภายในสถาบันราชภัฏสงขลา

รูปที่ 2-2 ป่าเสม็ดขาว (ด้านติดถนนกาญจนวนิช)

รูปที่ 2-3 ป่าเสม็ดขาว (ด้านหน้าตึกอาคารเรียน)

-25-

2.1.1 สภาพทางภูมิประเทศ สภาพทางภูมิประเทศโดยทั่วไปของ จังหวัดสงขลาซึ่งเป็นแหล่งของป่าเสม็ดขาวแห่งนี้ตั้งอยู่ ณ เส้นรุ้ง 6 องศา 14 ลิปดา ถึง 7 องศา 50 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 100 องศา 1 ลิปดา ถึง 101 องศา ตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 4 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 7.150 ตร.กม. พื้นที่ทางทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นภูเขาและที่ราบสูงมีป่าและ ภูเขาต้อย ๆ เทลาดลงมาทางทะเลสาบสงขลา มีภูเขาที่สำคัญได้แก่ ภูเขา สันกาลาศีรีกันเขตแดนไทยและมาเลเซีย เทือกเขาตะนาวศรีทางทิศตะวันออก ทางด้าน จังหวัดสตูล และยังมีภูเขาอีกมากมาย ได้แก่ เขาดังกวน เขาน้อย เขาเทียมตา เขารูปช้าง และเขาคอหงส์

2.1.2 สภาพทางภูมิอากาศ จังหวัดสงขลามีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร ้อน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดจากมหาสมุทรอินเดียและ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทย อิทธิพลของลมมรสุมทำให้มีฝน ตกชุกตลอดทั้งปี

จากข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยา ศูนย์พยากรณ์อากาศภาคใต้จังหวัด สงขลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ถึงปี พ.ศ. 2535 เฉลี่ยน้ำฝนประมาณ 2000 มม.ต่อปี ช่วงที่มีฝนตกมากที่สุดระหว่าง เดือน พฤศจิกายนถึงธันวาคม ช่วงแล้งที่สุดอยู่ใน ช่วงกุมภาพันธ์ถึงเมษายน

2.1.3 ลักษณะของดิน ชั้นผิวดินใต้พื้นป่า มีใบไม้และกิ่งไม้หล่นลงมา ทับถมกันมีความหนาประมาณ 30 ซม. ดินมีสีน้ำตาล เป็นดินเหนียวปนทรายละเอียด มีกลิ่นฉุนจากการเน่าเปื่อยผุพังของใบไม้และกิ่งไม้ สีของน้ำบนพื้นป่ามีสีชาหรือสี น้ำตาลอ่อนดินเป็นกรดมีรสปะริ้ว pH 5-6.5

2.3 สัตว์ในป่าเสม็ดขาว

จากการศึกษาสังเกตสัตว์ในป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา สัตว์มีความหลากหลายทั้งชนิดและจำนวนไม่มาก ทั้งนี้คงเนื่องจากถูกรบกวนจาก มนุษย์และเสียงรบกวนของเครื่องยนต์จากยานพาหนะ อาหารที่ได้จากพืชมีความ

ไม้หลากหลาย จึงเป็นสาเหตุทำให้สัตว์และจำนวนมีไม่มาก สัตว์ที่พบเห็นได้บ่อยๆ ได้แก่

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ หู

สัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ จิ้งก่า งูเห่า และงูจงอาง (โดยเฉพาะในช่วงหน้าแล้งจะพบบ่อย) ทั้งนี้เนื่องจากบนภูเขาขาดแคลนน้ำ

นก ได้แก่ นกกระยาง เกราะ นกกต นกกรงหัวจุก นกกระจับ นกเขา เล็ก นกกวัก นกชัน นกกระปูด

สัตว์น้ำ ได้แก่ ปู หอยและปลา ในช่วงฤดูฝนพื้นล่างของป่ามีน้ำท่วมขัง เป็นที่อยู่ของปลาเป็นอย่างดี ในช่วงนี้จึงมีปลาหลายชนิด แต่ในช่วงหน้าแล้ง น้ำที่ท่วมขังตามพื้นล่างของป่าแห้งลง ปลาได้อพยพไปอยู่ตามท้องร่องที่อยู่รอบๆ ป่า เสม็ด หรืออพยพออกไปจากป่า เสม็ดปลาที่พบมากในช่วงฤดูฝน ได้แก่ ปลาตุ๊ก ปลาช่อน ปลาหมอ ปลากระดี่ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่อยู่ของมูนา และหอยน้ำจืด ซึ่งที่พบมีหอยโข่ง หอยขม และหอยเชอรี่

~~2.4~~ พรรณพืชในป่าเสม็ดขาวบางชนิด

ในป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา มีความหลากหลายของพรรณพืชไม่มากนัก มีพืชชนิดเด่นไม่กี่ชนิด ไม้ยืนต้นที่เป็นพืชเด่น ได้แก่ ไม้เสม็ดขาว ไม้เถา ได้แก่ เถาคันขาว และหวายลิง ซึ่งจะขึ้นพันต้นไม้เสม็ดขาวและปกคลุมเรือนยอด พรรณพืชพื้นล่างได้แก่ พวกเฟิร์นชนิดต่าง ๆ ได้แก่ บรงทะเล และย่านลิเภา ส่วนบริเวณที่รสงแฉ่งมีแสงมาก มีเฟิร์นผักกูดผี และกกธูปฤาษี นอกจากนี้ยังพบสังวาลพระอินทร์เป็นจำนวนมากที่เลื้อยปกคลุมบนเรือนยอดต้นเสม็ดขาว

2.4.1 เสมีดขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ Melaluca leucadendra Linn.

เสมีดขาวเป็นไม้ยืนต้นที่เป็นพืชชนิดเด่น ในระบบนิเวศป่าเสมีดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา โดยสภาพธรรมชาติไม้เสมีดขาวสามารถปรับตัวขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันมาก ๆ ได้ เราจะพบเสมีดขาวขึ้นอยู่ตั้งแต่บริเวณที่ราบใกล้ปากน้ำ บริเวณพื้นที่พรุ พื้นที่ดินทรายที่มีความสมบูรณ์ของดินน้อยมาก ไม่ว่าในที่ดอนหรือที่มีน้ำท่วมขังหมู่ไม้เสมีดขาวก็เจริญเติบโตได้ดี ซึ่งสภาพของดินเช่นนี้พรรณไม้ชนิดอื่นไม่สามารถปรับตัวเจริญเติบโตได้ แม้กระทั่งป่าชายเลนซึ่งดินเป็นดินทราย แต่น้ำทะเลท่วมไม่ถึง ไม้เสมีดขาวยังปรับตัวเจริญเติบโตเป็นอย่างดี จึงนับว่าไม้เสมีดขาวมีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่พืชอื่นไม่มีสามารถทนทานได้

รูปทรงชีวิตของไม้เสมีดขาว ต้นเสมีดขาวมีรูปทรงชีวิต (life form) ได้หลายรูปแบบซึ่งได้แก่เป็นไม้พุ่มขนาดใหญ่ (large bush) เป็นไม้ยืนต้นที่แตกแขนง (bushy coppied tree) และเป็นไม้ยืนต้นสูง (tall tree) ลำต้น มีเนื้อไม้ที่มีความแข็งปานกลาง เปลือกเป็นแผ่นบาง ๆ ล้อมรอบเป็นชั้น ๆ มีความหนาแตกต่างกันตามอายุต้นที่มีอายุมากอาจหนาถึง 1 นิ้ว ชั้นที่อยู่ด้านนอกมีอายุมากกว่าชั้นที่อยู่ถัดเข้าไปข้างในและหลุดออกไปได้ มีสีน้ำตาลอ่อน

ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว มีการเรียงตัวแบบสลับ ใบมีขนาดเล็กยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร กว้าง 3-4 เซนติเมตร และหนา 1-2 มิลลิเมตร รูปใบกลมรี โคนใบแคบ ปลายใบแคบ เส้นใบแตกออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ และใบรวมกันที่ปลายใบตรงตำแหน่งเดียวกัน ใบเนื้อใบมีต่อมน้ำมัน ใบอ่อนมีสีน้ำตาลคล้ำยทองแดงเมื่ออายุมากใบจะมีสีเขียวนวล มีขนขึ้นปกคลุมตามกิ่งและใบที่ยังอ่อน ใบมีการผลัดใบไม่เด่นชัด

ดอก ออกดอกเป็นช่อ เรียงกันเป็นแถวจัดเป็นช่อดอกแบบราเข็ม (raceme) ดอกมีสีขาวอมเขียว เป็นดอกสมบูรณ์เพศ

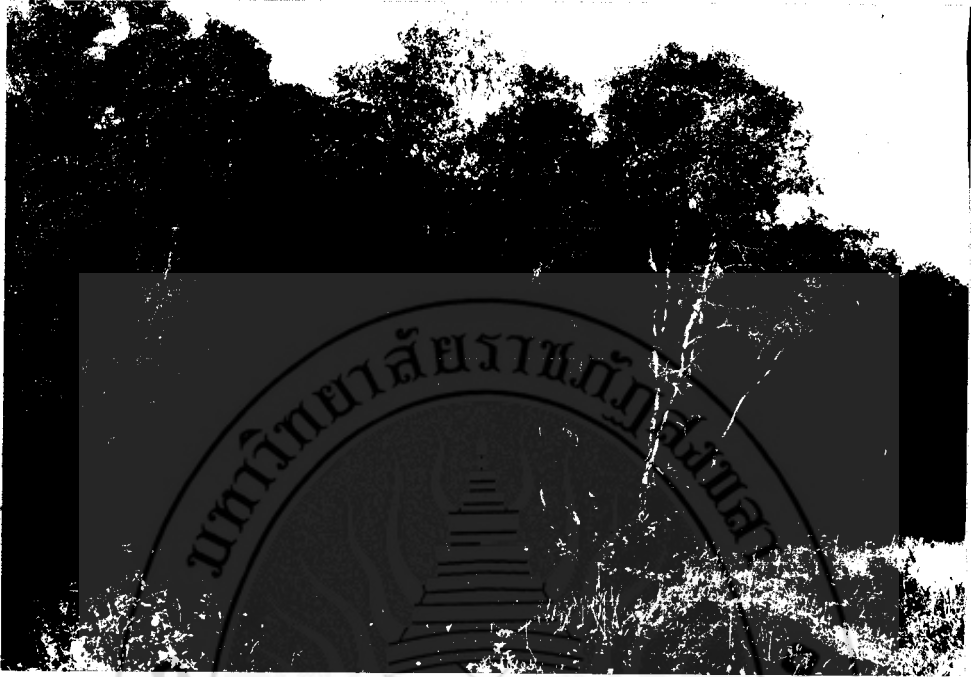
ผล เป็นผลเดี่ยว มีขนาดเล็กเรียงเป็นแถวบนแกนเดียวกัน
ขนาดยาว 2-5 มิลลิเมตร ผลมีลักษณะกลมแบน ตรงปลายผล มีลักษณะเป็นตุ่ม
ยื่นออกมาทำให้เป็นแฉก

จำนวนและอายุของไม้เสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา

จากแปลงตัวอย่างที่ทาการศึกษาขนาด 5 x 5 เมตร จำนวน
10 แปลง มีจำนวนไม้เสม็ดขาวต่อไร่เฉลี่ยประมาณ 1000 ต้น มีเส้นผ่านศูนย์กลาง
ประมาณ 6-10 นิ้ว สูง 10-15 เมตร อายุของป่าไม้เสม็ดขาวประมาณ
50 - 60 ปี¹ ขึ้นใบต้นเสม็ดตั้งเหลื่ออยู่ส่วนใหญ่เป็นแขนงที่เจริญจากต้นเดิมที่ถูก
ทำลาย

ประโยชน์

- ทำไม้พิน เพล่าถ่าน
- ไม้ค้ำเพื่อก่อสร้าง
- ทำค้ำเพื่อการเกษตร เช่น ทำค้ำพลู
- นำใบมากลั่นเป็นน้ำมันหอมระเหย (essential oil)
- เปลือกผสมชันทาได้
- เป็นยาสมุนไพร

รูปที่ 2-4 ต้นเสม็ดขาว

รูปที่ 2-5 ต้นเสม็ดขาว (กำลังออกดอก)

รูปที่ 2-6 ต้นเสม็ดขาวสามารถขึ้นได้ในที่มีน้ำท่วมขัง

รูปที่ 2-6 ต้นเสม็ดขาวสามารถขึ้นได้ในที่มีน้ำท่วมขัง

2.4.2 เถาคันแดง

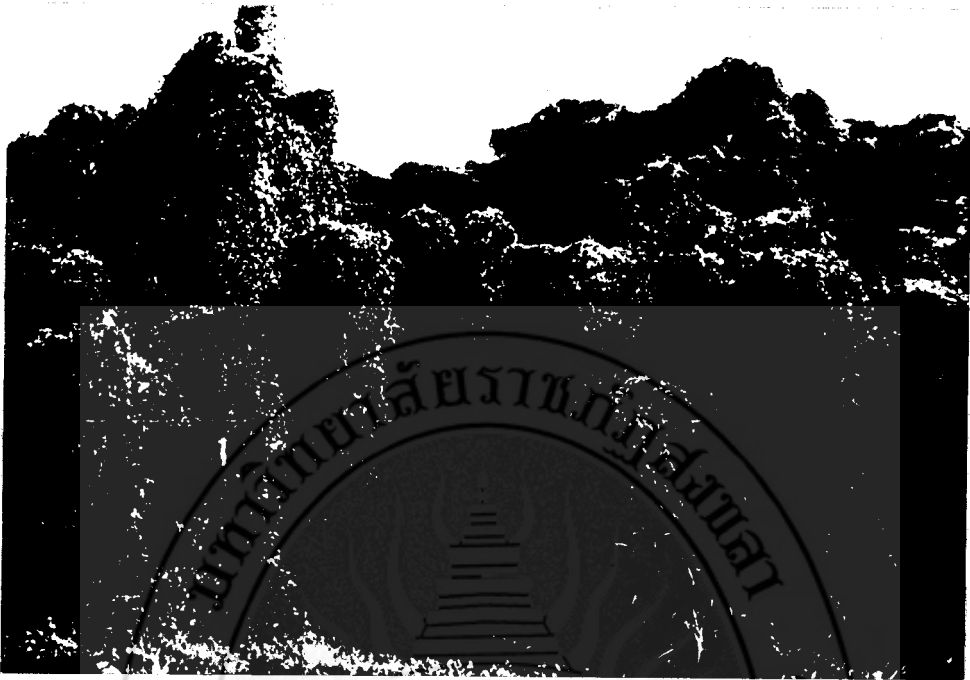
ชื่อวิทยาศาสตร์ Paithenocissus quinquefolia

เถาคันแดง เป็นพืชที่ชอบขึ้นบริเวณที่ชื้นและมีน้ำขัง มีอินทรีย์วัตถุมาก รากอยู่ตื้นๆ แผ่กระจายรอบ ๆ รากน ขึ้นเป็นเถาปกคลุมต้นไม้เสม็ดขาว บ้างแสงแดด ทาให้ต้นไม้เสม็ดขาวได้รับแสงไม่เพียงพอ เจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่ ลำต้น เป็นเถา ขึ้นตามต้นไม้เสม็ดขาว มีข้อและปล้องเห็นชัดเจน ถ้าลำต้นมีสีเขียวอาจเรียกว่าเถาคันขาว ถ้ามีสีแดงมักเรียกว่าเถาคันแดง

ใบ เป็นใบประกอบชนิดไตรฟอลีเอท (trifoliolate) มีใบย่อย 3 ใบ แตกออกจากจุดเดียวกันของก้านใบ มีลักษณะคล้ายฝ่ามือ ใบย่อยแต่ละใบมีอายุเท่า ๆ กัน รูปร่างของใบย่อยเป็นรูปไข่ (ovate) ขอบใบหยักเป็นแบบฟันเลื่อย ปลายใบแหลมยาว มีใบเปลี่ยนแปลงใบเป็นมือพัน (tendrils) สำหรับช่วยยึดจับเพื่อไต่ขึ้นบนบริเวณยอดของต้นไม้อื่น

ดอก ออกเป็นช่อแบบพานิกิล (panicle) คือมีลักษณะเป็นช่อดอกขนาดใหญ่ มีดอกย่อยแตกออกมาจากแกนกลาง กลีบดอกย่อยเชื่อมติดต่อกันตั้งแต่โคนถึงปลาย ส่วนปลายแยกออกเป็นแฉก คล้ายรูประฆังหงาย เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ดอกมีสีขาว

ผล เป็นผลเดี่ยว ชนิดดรูพ (drupe) ขณะยังอ่อนมีสีเขียว แต่เมื่อสุกมีสีม่วงดำ รับประทานด้วยของเหลวมีฤทธิ์ทำให้เกิดอาการคัน

รูปที่ 2-7 เกาคันแดง (ขึ้นปกคลุมเรือนยอดต้นเสม็ดขาว)

รูปที่ 2-8 เกาคันแดงที่มีผลสีเขียว

2.4.3 หวายลิง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Flagellaria indica Linn

หวายลิง เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวลำต้นมีเนื้อแข็งลักษณะเป็นไม้เลื้อย ขึ้นได้ดินที่ชื้นและมีน้ำขัง วนป่าเสม็ดขาวพบขึ้นอยู่เป็นกอตามพื้นล่างของป่า ลำต้นทอดเลื้อยจับกิ่งไม้ไต่ขึ้นบนเรือนยอด ของต้นเสม็ดเพื่อรับแสงแดด

ลำต้น มีลำต้นใต้ดินและเหนือดิน ลำต้นใต้ดินมีลักษณะเป็นเหง้า มีรากแตกออกตามข้อ ส่วนลำต้นเหนือดินเจริญต่อจากลำต้นใต้ดิน มีลักษณะกลม เรียวยาว ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5-1.0 เซนติเมตร ยาวหลายเมตร ลำต้นมีสีเขียวเข้ม มีข้อและปล้องเห็นได้ชัดเจน

ใบ เป็นใบเดี่ยว แตกออกจากลำต้นที่ข้อ แบบสลับ ใบมีรูปร่างเรียวยาวปลายแหลม หรือรูปหอก เส้นใบแตกออกจากใบที่ฐาน ขนานกัน ใบรวมกันที่ปลายใบ ส่วนของปลายใบเรียวมันงอเปลี่ยนใบเป็นมือจับ (tendrils) ใบบางแผ่ออกเป็นกาบหุ้มรอบต้น ใบมีความยาวประมาณ 20 - 30 เซนติเมตร กว้าง 1.5 - 3.0 เซนติเมตร

ดอก ออกเป็นช่อแบบพานicle มีดอกย่อยขนาดเล็ก ดอกเป็นดอกสมบูรณ์เพศ

ผล เป็นผลเดี่ยว ชนิดดรูพ (drupe) มีเมล็ด 1-3 เมล็ด ขณะยังอ่อนมีสีเขียวนวล แต่เมื่อสุกมีสีแดงหมากสุก

รูปที่ 2-9 หวายถึง (ขึ้นคลุมเรือนยอดของต้นเสม็ดขาว)

รูปที่ 2-10 หวายถึง ขึ้นอยู่เป็นก่อดตามพื้นล่างของป่าเสม็ดขาว

2.4.4 เฟิร์น (fern)

ลักษณะทั่วไปของเฟิร์น เฟิร์นเป็นพืชที่ถูกจัดไว้ในพวกพืชไร้ดอกคือไม่มีดอกเป็นอวัยวะสืบพันธุ์คลาสฟิลิซินี (Class Filicinae) ชั้นดิวิชันเทอโรพซิดา (Subdivision Pteropsida) ดิวิชันเทรคีโอไฟตา (Division Tracheophyta) เป็นพืชที่มีเนื้อเยื่อลำเลียง ซึ่งประกอบด้วยท่อลำเลียงน้ำ (xylem) และท่อลำเลียงอาหาร (phloem) เฟิร์นส่วนใหญ่เป็นพืชบกเจริญได้ดีบริเวณที่มีความชื้นสูง บางชนิดเจริญอยู่บนต้นไม้อื่น (epiphyte) บางชนิดขึ้นได้ในที่แห้งแล้งและบางชนิดอยู่ในน้ำ เรียกว่าเฟิร์นน้ำ

เฟิร์นมีวงชีวิตแบบสลับ (Alternation of generation) คือมีระยะสปอโรไฟต์ (sporophyte) สลับกับระยะแกมโทไฟต์ (gametophyte) ระยะสปอโรไฟต์เป็นระยะที่มีการสร้างสปอร์ (spore) ส่วนระยะแกมโทไฟต์เป็นระยะที่สร้างเซลล์สืบพันธุ์หรือแกมีท (gamete)

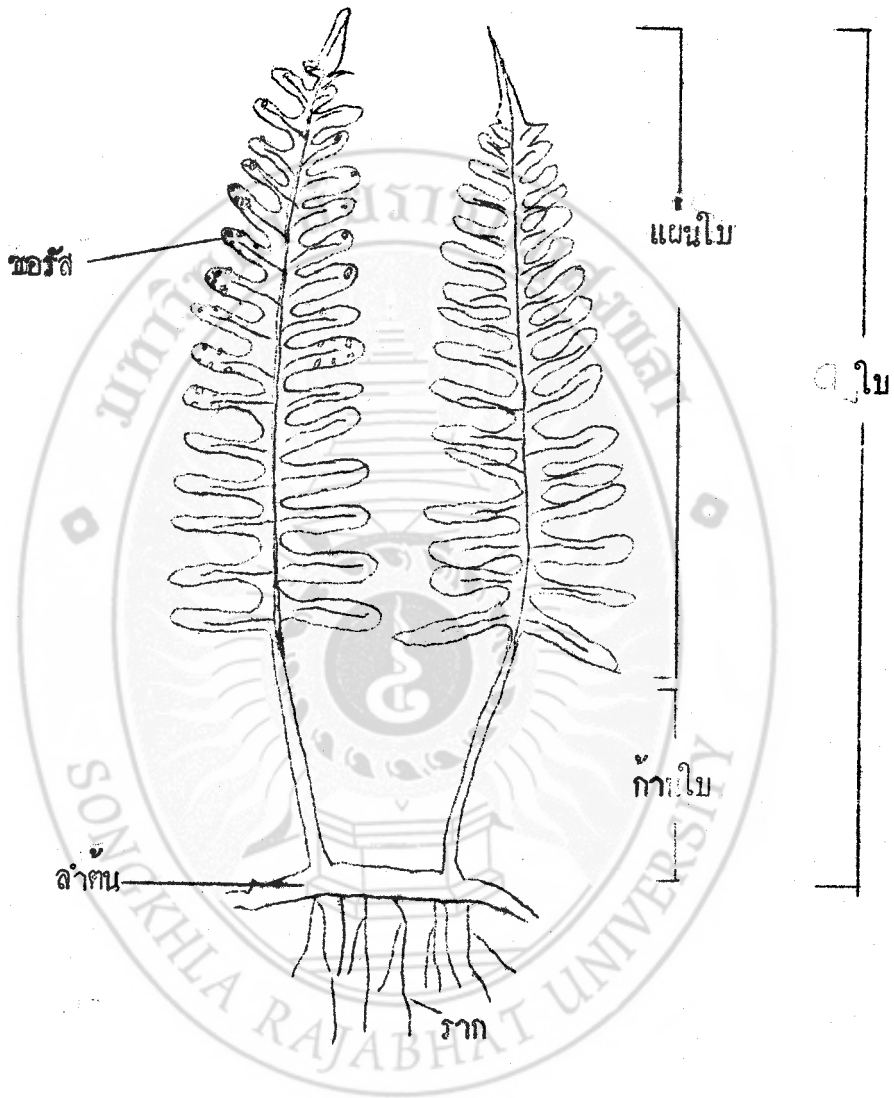
เฟิร์น ที่เราเห็นโดยทั่วไปอยู่ในระยะสปอโรไฟต์ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ราก ลำต้น และใบ รากของเฟิร์นไม่มีรากแก้ว เป็นรากวิสามัญ (adventitious root) แตกแขนงออกจากส่วนของลำต้นกระจายหยั่งลึกลงดิน ลำต้นของเฟิร์นมีหลายแบบ บางชนิดอยู่ใต้ดินทอดขนานกับพื้นดินเรียกว่า เหง้า หรือไรซอม (rhizome) บางชนิดที่มีขนาดเล็กทอดยาวไปตามพื้นดินตรงปลายออกเป็นลำต้นใหม่ได้เรียกไหลหรือสรทลอน (stolon) บางชนิดมีลำต้นตั้งตรงเรียกรูทสตอคค์ (root stock) เฟิร์นบางชนิดมีลำต้นสูงตอนปลายมีใบแตกเป็นกลุ่มเรียกลำต้นชนิดนี้ว่า ทรงศ์ (trunk) ตรงปลายยอดอาจมีขน (hair) หรืออาจมีเกล็ด (scale)

ใบเฟิร์นมีลักษณะเฉพาะ คือเมื่อยังอ่อนใบม้วนจากปลายใบมา ยังโคนใบลักษณะม้วนงอ และเมื่อมีการเจริญใบจะค่อย ๆ คลายออก ขนาดของใบมีแตกต่างกัน บางชนิดมีใบใหญ่และยาว เช่น บรงทะเล มีใบยาวประมาณ 1-2 เมตร บางชนิดมีขนาดเล็กเช่น แหนแดง มีใบยาวไม่เกิน 3 มิลลิเมตร ใบเฟิร์นประกอบด้วยก้านใบ (stipe) และแผ่นใบ (lamina)

(ตั้งรูปที่ 2-11) บางชนิดเป็นใบเดี่ยว (simple leaf) บางชนิดเป็นใบประกอบ (compound leaf) ใบเฟิร์นรูปร่างแตกต่างกันออกไป เช่น รูปเรียวยาว (linear) รูปไข่ (ovate) รูปขนาน (oblong) รูปหอก (lanceolate) และรูปหัวใจ (cordate) เป็นต้น ลักษณะของฐานใบและปลายใบบางชนิดมีลักษณะเรียวแหลม (acuminate) บางชนิดมีรูปมน (obtuse) และบางชนิดมีรูปสามเหลี่ยม (cuneate) ส่วนขอบใบบางชนิดมีลักษณะเรียบหยักเว้าเป็นพู (lobe) บางชนิดหยักเป็นซี่เลื่อย (serrate) บางชนิดมีลักษณะเป็นคลื่น (undulate) การจัดระเบียบของเส้นใบอาจเป็นอิสระหรือแตกแขนงเป็นร่างแห

ต้นเฟิร์นซึ่งเป็นสปอโรไฟต์เมื่อเจริญเต็มที่จะสร้างอับสปอร์ (sporangium) เป็นกลุ่มเรียกว่า ซอรัส (sorus) ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านล่างของใบ ใบเฟิร์นบางชนิดกลุ่มอับสปอร์มีเยื่อบาง ๆ ห่อหุ้มเรียกอินดูเซียม (indusium) บางชนิดไม่มี รูปร่างกลุ่มสปอร์มีหลายแบบ เช่น รูปกลม (circular) และเป็นแกวยาว (elongate) ในพวกเฟิร์นน้ำกลุ่มอับสปอร์อยู่ในโครงสร้างที่เรียกว่าสปอร์โรคาร์ป (sporocarp) ซึ่งเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงมาจากใบ มีส่วนเปลือกนอกแข็งทนต่อสภาวะแห้งแล้งได้ดี

เฟิร์นที่พบอยู่ทั่วไป ใบ และเป็นชนิดเด่น ในระบบนิเวศป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา ได้แก่ บรงทะเล, ย่านลิเภา และผักกูดผี

รูปที่ 2-11 ส่วนต่าง ๆ ของเฟิร์น

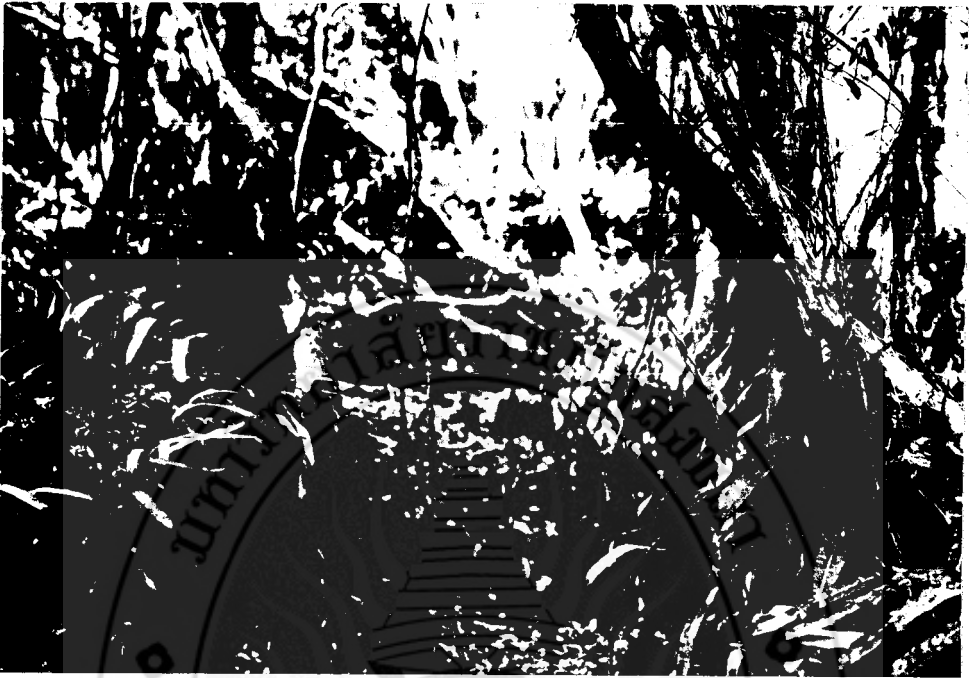
2.4.4.1 ปรงทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์ Aerostichum aureum.Linn

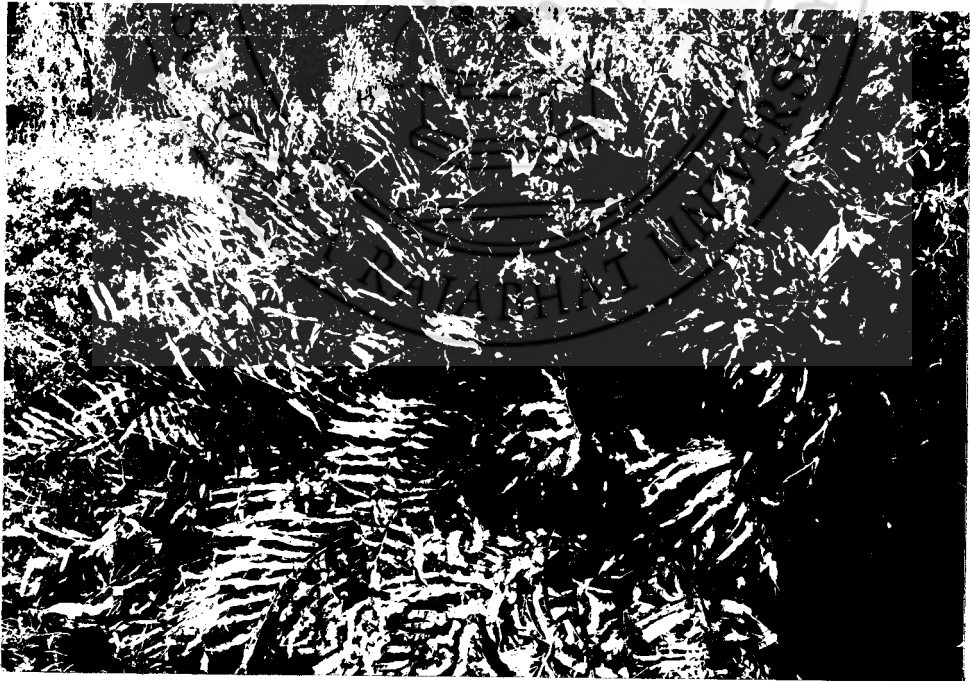
เป็นเฟิร์นที่ขึ้นอยู่ตามพื้นล่างของป่าเสม็ดขาว

กระจายอยู่ห่าง ๆ ส่วนบริเวณขอบของป่าจะขึ้นหนาแน่น หากบริเวณที่ได้รับแสงแดดเต็มที่จะขึ้นเป็นกอสูงประมาณ 2 เมตร มีลำต้นตั้งตรงลักษณะอวบอ้วนปลายยอดและโคนก้านใบปกคลุมด้วยเกล็ดสีน้ำตาลดำ เกล็ดรูปสามเหลี่ยมปลายเรียวยาวประมาณ 4 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ก้านใบยาวประมาณ 1-2 เมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1-2 เซนติเมตร ใบย่อยมีประมาณ 12 - 20 คู่ ก้านใบย่อยยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ใบย่อยที่สร้างสปอร์ มีรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 40 - 50 เซนติเมตร กว้างประมาณ 4 - 8 เซนติเมตร ปลายใบมนหรือตัดตรง ฐานใบรูปกลมหรือมน ขอบใบเรียบเส้นใบเป็นร่างแห ใบย่อยที่สร้างสปอร์อยู่ค่อนข้างปลายใบ อับสปอร์เกิดเต็มด้านท้องใบ¹

¹กิติมา เมฆภกมล การสำรวจเฟิร์นในบริเวณจังหวัดสงขลา หน้า 105.

รูปที่ 2-12 บรงทะเล (ขึ้นอยู่ตามพื้นล่างของป่าเสม็ดขาว)

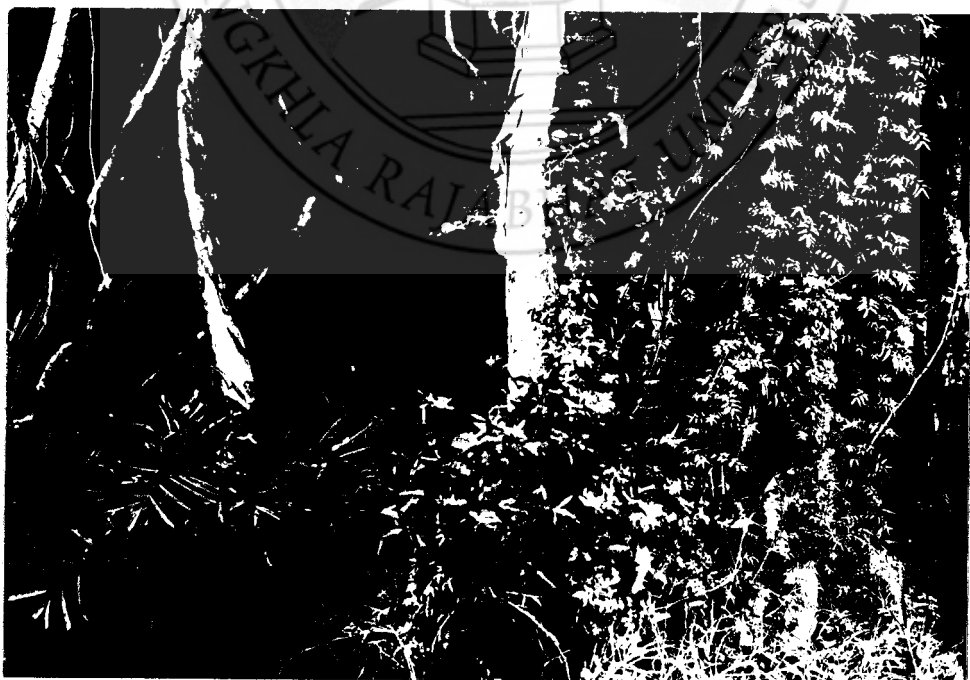
รูปที่ 2-13 บรงทะเล (ขึ้นหนาแน่นตามขอบป่าเสม็ดขาว)
๗๕/๑๐

2.3.4.2 ย่านลิเภา

ชื่อวิทยาศาสตร์ Lygodium polystachyum

wall.ex Moore.

ย่านลิเภาเป็นเฟิร์นมีลำต้นลักษณะเป็นเหง้าสั้น ๆ
ขนานอยู่ใต้ดิน ขึ้นตามพื้นดินบริเวณคนต้นไม้ ใบเป็นเถาเลื้อยพันต้นไม้อื่น
ลำต้นที่อยู่ใต้ดินปกคลุมด้วยขนสีเทา รากมีลักษณะเป็นรากพอยแตกออกจากลำต้นทั้ง
ด้านข้างและด้านข้าง ใบเป็นใบประกอบ ใบต้นเดียวกันมีทั้งใบประกอบที่เป็น
เถาและใบเป็นเถา ใบประกอบที่ใบเป็นเถายาวประมาณ 30-60 เซนติเมตร
ประกอบด้วยก้านใบยาวประมาณ 15-30 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางของก้าน
ใบ 0.2-0.3 เซนติเมตร ส่วนใบประกอบที่เป็นเถามีความยาวได้หลายเมตร
เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น (bipinnate) สปอร์ถูกสร้างอยู่ในบับ
ประกอบที่เป็นเถา ใบย่อยมีประมาณ 3 - 4 คู่ ก้านใบย่อยสั้นใบย่อยรูปขนาน
หรือรูปหอก ยาวประมาณ 8 - 10 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2-4 เซนติเมตร
2 - 4 เซนติเมตร (รูปที่ 2 - 14)

รูปที่ 2-14 ย่านลิเภา (ขึ้นตามต้นเสม็ดขาว)

2.3.4.3 กูดผี

ชื่อวิทยาศาสตร์ Pteris mertensiodes.
Willd.

กูดผีเป็นเฟิร์นที่ขึ้นอยู่บริเวณทุ่งรังกลางแจ้ง บริเวณขอบป่าเสม็ดขาว และ ำตัดต้นไม้ที่ขึ้นและในสภาพที่เหมาะสม กูดผีจะขึ้นหนาแน่นแผ่กว้าง ทดแทนสังคมพืชพวกหญ้า กูดผีมีลำต้นตั้งตรง โคนก้านใบปกคลุมด้วยเกล็ดสีน้ำตาล เกล็ดรูปรียาวขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว โคนก้านพองออก ก้านใบยาวประมาณ 30 - 50 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5 เซนติเมตร ก้านใบมีร่องทางด้านบนและมีสีม่วง ใบย่อยมีประมาณ 15 - 18 คู่ ใบย่อยรูปรียาว ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร กว้างประมาณ 5 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม ฐานรูปลิ้มขอบใบหยักเว้ากลุ่มอับสปอร์มีลักษณะเป็นแถวบริเวณขอบหู มีอินดูเซียม (ดังรูปที่ 2 - 15)

รูปที่ 2-15 กูดผี (ขึ้นบริเวณที่รังกลางแจ้ง)

2.4.5 ฐูปฤาษี

ชื่อวิทยาศาสตร์ Typha angustifolia Linn.

ฐูปฤาษี เป็นพืชล้มลุก ใบเลี้ยงเดี่ยว มีอายุหลายปี ชอบขึ้นตามบริเวณมีน้ำขัง ชื้นและแสงแจ้ง ชอบแดดจ๋า บริเวณป่าพรุที่ถูกทำลาย ฐูปฤาษี เป็นพรรณไม้ชนิดหนึ่งที่เจริญเข้ามาทดแทน

ลำต้น เป็นชนิดเหง้าหรือไรโซม (rhizome) แตกแขนงมีรากเป็นระบบรากพอย แตกออกตามข้อ

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงซ้อนกัน ตรงโคนมีลักษณะเป็นกาบอวบหนา เรียงซ้อนกัน กาบที่ซ้อนกันเป็นเมือกเมื่อถูกจะลื่น กาบใบที่เรียงซ้อนกันทำาให้เป็นแผงสองแนว ใบแก่อยู่ด้านบนนอกหุ้มใบอ่อนไว้ข้างาน ใบมีด้านที่ซ้อนกันเป็นร่องรูปร่างของใบเป็นรูปหอก มีความยาวประมาณ 1.5 - 2.5 เมตร ปลายใบเรียวแหลม เส้นใบขนาน ความกว้างของใบ 1.5 - 2.5 เซนติเมตร

ดอก ออกเป็นช่อซึ่งเป็นช่อดอกแบบ สเปดิกซ์ (spadix) แต่ไม่มีกาบ (spathe) รองรับ ช่อดอกมีลักษณะคล้ายรูปขนาดาใหญ่ เป็นดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้อยู่ช่วงบน และดอกตัวเมียอยู่ช่วงล่างของช่อดอก ดอกตัวผู้เมื่อเจริญเต็มที่จะร่วงหลุดไปเหลือแต่ก้าน ส่วนดอกตัวเมียเจริญมาเป็นผลมีสีน้ำตาล

ผล เป็นผลเดี่ยวแบบนัท (nut) รูปยาวและเมื่อแก่จัดจะแตกเป็นบุยสีขาว เบา ลอยไปตามลม ใบตกในสภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมก็เจริญเป็นต้นฐูปฤาษีต่อไป เนื่องจากผลมีลักษณะ เบามีขนบุย เช่นนี้ ฐูปฤาษีจึงมีการแพร่กระจายเข้าไปทดแทนป่าพรุที่ถูกทำลายได้เป็นอย่างดี

รูปที่ 2-16 รูปถ่าย

รูปที่ 2-17 รูปถ่าย (ดอกไม้ลักษณะคล้ายรูป)

2.3.6 สังกวาลพระอินทร์

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cassytha filiformis Linn.

สังกวาลพระอินทร์เป็นพืชดอกที่มีลำต้นเป็นไม้เถา เลื้อยมีลักษณะเป็นเส้นกลมขนาดเล็ก ยาว 3-4 เมตร ดำรงชีพอ่างกาฝาก เลื้อยพันบกคลุมเรือนยอดของต้นไม้มีตาขาวยอดอ่อนของเถามีขนขาวนวลปกคลุม ส่วนปลายเถามีสีเขียวส่วนโคนมีสีน้ำตาลขาวบ้านจึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าต้นตายปลายเป็น

ใบ มีขนาดเล็กมาก เกิดที่ข้อ มีลักษณะเป็นเกล็ด เมื่ออายุมากขึ้นมีสีน้ำตาล

ดอก ออกดอกเป็นช่อแบบสไปต์ (spike) ขนาดเล็กมีสีเหลืองอ่อน ดอกย่อยไม่มีก้านดอก กีบดอกยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร มี 6 กีบ

ผล เป็นผลเดี่ยว มีลักษณะกลมคล้ายมะขามป้อม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่สีขาวขุ่น

รูปที่ 2-18 สังกวาลพระอินทร์ (ขึ้นปกคลุมเรือนยอดของไม้เสม็ดขาว)

3. สรุป

ป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา เป็นสังคมพืชขั้นสุดยอดที่เจริญเข้ามาทดแทนสังคมพืชป่าพรุดั้งเดิมที่ถูกทำลายไป พื้นล่างของป่ายังแสดงความเป็นพรุ มีใบไม้และกิ่งไม้ร่วงหล่นทับถมกันหนาหลายเซนติเมตร ช่วงฤดูฝนมีน้ำท่วมขัง พอถึงฤดูแล้งน้ำลดลง บางบริเวณน้ำแห้ง ความหลากหลายทางชีวภาพมีไม่มากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิมมาก ตั้งอยู่ติดกับถนนและอยู่กลางเมืองถูกรบกวนโดยตรงจากคนที่เข้าไปตัดไม้และจับสัตว์ทั้งพวกนกและปลา นอกจากนี้ยังมีเสียงรบกวนจากยานพาหนะ และมลพิษจากอากาศ ทำให้สัตว์อพยพไปอยู่ที่อื่น และสัตว์จะเคลื่อนย้ายเข้ามาในป่าเสม็ดเฉพาะช่วงที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์

พรรณพืชที่เป็นชนิดเด่น คือไม้เสม็ดขาว จากการศึกษพบว่าต้นเดิมของไม้เสม็ดขาวส่วนใหญ่ถูกทำลาย ที่เห็นปัจจุบันเป็นต้นเสม็ดขาวที่แตกแขนงมาจากต้นเดิมเป็นส่วนใหญ่ ขนาดของเส้นผ่านศูนย์กลางจึงไม่มากเท่าที่ควร พืชที่เป็นชนิดรองลงไปคือ พวกพรรณไม้เถาเลื้อย ซึ่งได้แก่เถาคันแดงและหวายลิง รดยขึ้นอยู่ตามโคนของต้นเสม็ดขาวหรือบริเวณใกล้เคียง ลำต้นมักเลื้อยพันขึ้นปกคลุมบนเรือนยอดของต้นเสม็ดขาวเพื่อรับแสงสว่าง พื้นล่างและบริเวณขอบป่าพืชที่พบเป็นพวกเฟิร์นซึ่งได้แก่ บรงทะเล ย่านลิเภา และผักกูดผี ส่วนบริเวณที่ร่องแจ้งพรรณพืชที่เจริญเติบโตได้ดีคือ ทุบถาผี นอกจากนี้แล้วบนเรือนยอดของไม้เสม็ดขาวยังพบพืชที่เป็นปรสิตปกคลุมอยู่เต็มซึ่งได้แก่ สังกวาลพระอินทร์

4. ข้อเสนอแนะ

จากการได้ศึกษาระบบนิเวศของป่าเสม็ดขาวบริเวณสถาบันราชภัฏสงขลา มีข้อเสนอแนะต่อสถาบันดังนี้

1. ควรจัดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ไว้คู่กับสถาบันตลอดไป ป่าเสม็ดขาวที่ตั้งอยู่บริเวณสถาบันราชภัฏมีเอกลักษณ์เฉพาะ ต้องใช้เวลานานมากกว่าจะได้สภาพป่าธรรมชาติ ไม่มีสถาบันใดในประเทศที่มีพื้นที่มีสภาพเป็นป่าพรุตั้งอยู่ในเมือง เช่นนี้ สถาบันอื่นต้องปลูกต้นไม้เพื่อให้เกิดป่า ถึงแม้ว่าเราต้องจ่ายเงินลงทุนมากสักเท่าไร ก็ไม่สามารถสร้างป่าเสม็ดขาวที่เป็นลักษณะตามธรรมชาติอย่างนี้ได้

การอนุรักษ์ป่าเสม็ดขาวนั้นต้องพยายามคงสภาพป่าให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด อย่าไปกระทบกระทั่งป่ารอยไม้จําเป็น การก่อสร้างหรือขุดลอกคูคลองต้องระมัดระวัง สิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพวกสัตว์หรือพรรณพืชที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นเครื่องยืนยันว่าเขาเหมาะที่จะอยู่รอดในสภาวะเช่นนี้ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมรอยการขุดคูคลองที่เราคิดว่าเหมาะสม อาจเป็นภาวะที่ไม่เหมาะสมต่อสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่ ซึ่งอาจถึงขั้นที่สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นอาจไม่อยู่รอดได้ แต่อาจไปเหมาะสมกับสิ่งมีชีวิตใหม่ซึ่งจะเจริญเข้ามาทดแทนที่ป่าเสม็ดขาวก็ได้

2. จัดเป็นแหล่งให้ความรู้แก่นักเรียนและนักศึกษา ป่าเสม็ดขาวมีพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ถือเป็นพิพิธภัณฑ์และห้องสมุดทางธรรมชาติที่ไว้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับพรรณพืชและสัตว์ในระบบนิเวศ ป่าเสม็ดขาวในช่วงฤดูแล้ง ระหว่างเดือน มีนาคม - เมษายน พื้นที่ป่าแห้งแล้งพื้นดินแข็งไม่หล่ม สามารถเดินศึกษาได้สะดวก

3. ควรปรับพื้นที่รอบ ๆ ป่าเสม็ดขาวให้เป็นทางเดินเพื่อการศึกษาหรือสันทนาการ รอยเฉพาะทางเดินด้านที่ติดกับถนนกาญจนวนิช หากมีทางเดินเท้าสะดวก ก็จะเป็นแหล่งพักผ่อนที่ให้ความรู้ควบคู่ไปด้วย .

4. ไม่ควรระบายน้ำเสียเข้าสู่บริเวณป่าเสม็ดขาว ควรขุดคูระบายน้ำด้านหน้าอาคาร 10 อาคารเอนกประสงค์ เพื่อระบายน้ำเสียในช่วงแล้งไม่ให้ผ่านเข้าสู่ป่าเสม็ดขาว นอกจากนี้ควยช่วยระบายน้ำฝนไม่ให้ท่วมถนนด้านหน้าอาคาร 10 และอาคารเอนกประสงค์อีกด้วย